

Säännöllisen lyhytaikaisen palveluasumisen myöntämisperusteet

Lyhytaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin (1301/2014), perhehoitolakiin (263/2015), lakiin omaishoidon tuesta (937/2005), lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkään sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) sekä sosiaali- ja terveysministeriön antamaan laatusuositukseen aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024-2027 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:4).

Säännöllisellä lyhytaikaisella palveluasumisella tarkoitetaan asiakkaan kodin ulkopuolella tapahtuvaa ympärivuorokautista hoitoa lyhytaikaisen palveluasumisen yksikössä.

Säännöllinen lyhytaikainen palveluasuminen on määräajoin toistuvaa hoitoa. Palvelun määrä ja jakson pituus arvioidaan asiakkaan yksilöllisen palvelutarpeen perusteella siten, että kokonaisuus on asiakkaalle tarkoituksenmukainen ja hänen tilanteeseensa soveltuva.

Jakson kesto sovitaan ennalta, ja sen keskimääräinen pituus on noin yksi viikko. Jakson jälkeen asiakas palaa sovitusti kotiin. Jaksojen välinen kotijakso on pääsääntöisesti vähintään kolmen viikon mittainen. Tästä voidaan poiketa perustellusti tapauskohtaisen harkinnan perusteella, ottaen huomioon esimerkiksi asiakkaan toimintakyky, omaisten osallistuminen tai omaishoidon tilanne. Mikäli asiakas odottaa ympärivuorokautisen hoidon paikkaa kotona, voidaan palvelua myöntää määräajaisesti tavanomaista tiheämmällä jaksotuksella kotona selviytymisen ja turvallisuuden varmistamiseksi. Kaikki poikkeamiset sekä niiden perusteet tulee kirjata päätöstekstiin.

Palveluntarvetta sekä myöntämisperusteiden täyttymistä arvioidaan jokaisella jaksolla.

Myöntämisen edellytykset

Palvelun myöntämisen edellytyksenä on, että sosiaali- ja/tai terveydenhuollon ammattilainen on tehnyt palvelutarpeen arvioinnin yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa. Palvelun myöntäminen perustuu aina yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin ja ammattihenkilön tekemään harkintaan.

Palvelun myöntäminen edellyttää, että asiakas tarvitsee säännöllisesti ja jatkuvaluontoisesti apua päivittäisissä toiminnoissa fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen toimintakyvyn laskun vuoksi. Säännöllisille lyhytaikaisille jaksoille tulee olla kotona asumista tukeva kuntouttava tavoite eli peruste jakson toteuttamiselle. Ensisijaisesti päivittäiseen avun tarpeeseen vastataan kotihoidon palveluilla.

Ennen palvelun myöntämistä arvioidaan kotiin annettavien palveluiden tehostamisen sekä tukipalveluiden, kuten ateria- ja turvapalvelun, mahdollisuudet vastata asiakkaan palveluntarpeisiin. Arvioinnin tulee sisältää kotihoidon tehostamisen lisäksi etähoidon, kotikuntoutuksen, päivätoiminnan ja etäpäivätoiminnan sekä kolmannen sektorin mahdollisuudet vastata asiakkaan palveluntarpeeseen.

Säännöllisen lyhytaikaisen palveluasumisen myöntämistä edeltää aina vähintään yksi kokeilujakso. Omaishoidon asiakkailta kokeilujaksoa ei kuitenkaan edellytetä.

Omaishoidon tuen asiakkaiden (sopimus omaishoidosta hyvinvointialueen kanssa) lain mukaiset lakisääteiset vapaapäivät (2–3 vrk/kk) voidaan järjestää säännöllisenä lyhytaikaisena palveluasumisena. Omaishoidon tuen lakisääteiset vapaat järjestetään omaishoidon tuesta tehdyn sopimuksen mukaisesti, eikä silloin arvioida lyhytaikaisjakson myöntämisen perusteiden täyttymistä. Jokaisen asiakkaan kohdalla arvioidaan yksilöllisesti eri vapaamuotojen soveltuvuus.

Omaishoitaja voi pitää kertyneet vapaansa kuukausittain tai kerätä lakisääteisiä vapaapäiviä enintään kuuden kuukauden ajalta.

Omaishoitajan jaksamista ja omaishoitotilannetta voidaan lisäksi tukea myöntämällä lisäpäiviä silloin, kun lakisääteiset vapaat eivät riitä omaishoitajan tai hoidettavan tarpeisiin tai tilanteissa, joissa lisävapailla voidaan ehkäistä omaishoidettavan siirtyminen raskaampiin palveluihin, kuten ympärivuorokautiseen hoivaan.

Myöntämisen perusteena vähintään yhden alla olevista tulee täyttyä:

- Säännöllisen kotihoidon asiakkuus, mikäli kotiin annettavat palvelut ovat riittämättömiä asiakkaan hyvinvoinnin ja kotona asumisen tukemiseksi.
- Asiakkaan toimintakykyä voidaan ylläpitää ja/tai edistää säännöllisellä lyhytaikaisella palveluasumisella ja näin ennaltaehkäistä raskaamman palvelun tarvetta.
- Asiakkaalla on merkittävä toimintakykyyn vaikuttava turvattomuuden kokemus, johon ei pystytä vastaamaan kotiin annettavilla tai perhehoidon palveluilla.
- Asiakas asuu kotona läheisten antaman päivittäisen tuen turvin (ei omaishoidon sopimusta hyvinvointialueen kanssa).
- Omaishoidon asiakkuus (sopimus omaishoidosta hyvinvointialueen kanssa).

Myöntämisperusteiden tueksi viitteelliset RAI-arvot, joista Maplen lisäksi kahden tulee täyttyä:

MapLe5 3 tai enemmän (Palvelutarveluokka, 1–5)

ADL-H 1 tai enemmän (arkisuoriutuminen, perustoiminnot, 0–6)

IADLCH 4 tai enemmän (arkisuoriutuminen, välinetoiminnot, 0–6)

CPS 2 tai enemmän (kognitiomittari, 0–6)

Palvelun muutokset ja palvelun päättyminen

Mikäli säännöllisen lyhytaikaisen palveluasumisen asiakas siirtää toistuvasti saapumispäivää tai toistuvasti peruuttaa jakson (ilman perusteltua syytä), koko jakso voidaan peruuttaa yksikön puolesta ja asiakkaan palveluntarve arvioidaan uudelleen. Jakson peruuttamisesta tulee ilmoittaa yksikön palveluohjaajalle.

Mikäli omaishoidon asiakas peruu sovitun lakisääteisen vapaan jakson alle kolme päivää ennen vapaan alkamista ilman perusteltua syytä, katsotaan lakisääteinen vapaa käytetyksi, vaikka se ei toteutuisikaan. Jakson peruuntumisesta tulee ilmoittaa asiakkaan nimetylle omaishoidon palveluohjaajalle.

Palvelutarpeen arvioinnin perusteella myönnetyn palvelun määrää voidaan tarvittaessa muuttaa vastaamaan asiakkaan muuttunutta palveluntarvetta. Palveluja voidaan vähentää tai lisätä tarpeen mukaan. Palvelu voidaan myös lopettaa kokonaan, mikäli asiakkaan tilanteessa ja toimintakyvyssä tapahtuu muutoksia, joiden perusteella palvelun myöntämisen perusteet eivät enää täyty.

Palvelun myöntämisessä huomioitavaa

Säännöllinen lyhytaikainen ympärivuorokautinen palveluasuminen ei ole tarkoitettu tilapäisiin asumisjärjestelyihin esimerkiksi vesivahingon, tulipalon tai muiden remonttien kuten putkiremonttien ajaksi. Tilapäisen- ja kriisisijoituksen tarvetta arvioidaan erillisen ohjeen mukaisesti (Ikääntyneiden kriisisijoitukset Satakunnan hyvinvointialueella).

Palvelua ei voi myöntää korvaamaan sairaalahoidon tarvetta, eikä jo myönnettyä palvelua voida käyttää korvaamaan sairaalahoidon tarvetta.

Palvelun myöntämistä tulee kriittisesti arvioida, jos asiakas käyttäytyy epäasiallisesti, tai on vaaraksi itselleen ja muille.

LIITE 1

Mittari	Kuvaus
ADL-H (0-6)	Antaa tietoa siitä, kuinka itsenäisesti asiakas suoriutuu päivittäisistä henkilökohtaisista toiminnoista, kuten kotona liikkumisesta, ruokailusta, WC:n käytöstä ja henkilökohtaisesta hygieniasta. Lisäksi antaa tietoa käyttämästään henkilöstövoimavarasta suoriutuakseen näistä toiminnoista.
IADLCH (0-6)	Arvioi sitä, kuinka asiakas suoriutuu asioiden hoitamiseen liittyvistä toiminnoista kuten aterioiden valmistamisesta, lääkityksestä, kotitaloustöistä, raha-asioiden hoidosta ja ostoksilla käynnistä.
CPS (0-6)	Antaa tietoa asiakkaan kognitiivisista kyvyistä eli sen avulla voidaan arvioida muun muassa lähimuistia, ymmärretyksi tulemistä, päätöksentekokykyä sekä kykyä syödä itse.
MAPLe 5 (0-5)	Palvelutarveluokka, joka pitää sisällään useita eri osioita ja keskeisimmät RAI:n mittarit. Antaa monipuolisen kuvan asiakkaan toimintakyvystä ja palveluntarpeesta. Saadaan mm. tietoa käyttäytymiseen liittyvistä oireista, kotiympäristön olosuhteista, asiakkaan lääkitykseen, ateriointiin, vaelteluun ja kaatuiluun liittyvistä asioista.

LIITE 2
